

Pierre Bourdieus

lingvistiske begrebsapparat

Emneprøve I
Jesper Asp Sørensen
Institut for Lingvistik
Aarhus Universitet
Årskortnummer:19951035

Indholdsfortegnelse

Indholdsfortegnelse

1.0 Pierre Bourdieu – fra arbejderson til polyhistor.....	2
2.0 Bourdieus sociolingvistik.....	2
3.0 Bourdieus begrebsapparat.....	4
3.1 Habitus.....	4
3.1.0 Lingvistisk habitus.....	6
3.2 Felterne.....	7
3.3 Det lingvistiske marked.....	9
3.4 Det legitime sprog.....	9
3.4.0 Sociolingvistikens arv fra formalisterne.....	10
3.4.1 Saussures langue/parole.....	10
3.4.2 Noam Chomskys competence/performance.....	11
3.5 Symbolsk magt/vold.....	12
4.0 Kritik og diskussion.....	14
5.0 Konklusion.....	15

Litteraturliste

1.0 Pierre Bourdieu – fra arbejderson til polyhistor

Den franske sociolog og filosof Pierre Bourdieu (★1930 - †2002) er blevet en nøglefigur i den humanistiske og socialvidenskabelige forskning i de seneste år. En af de mere fremtrædende resultater af hans omfattende produktion er teori om menneskelig handlen - en teori om praksis - der skal overvinde traditionelle modsætninger inden for socialvidenskaberne. Det gælder især modsætningen mellem teorier, der fokuserer på samfundets overordnede strukturer, og teorier, der fokuserer på de enkelte individer og deres indbyrdes relationer. Med sit berømte begreb *habitus* forsøger Bourdieu at udvikle en formidlende instans mellem den sociale struktur og de enkelte individer, som kan opløse denne modsætning. Den sociale struktur udgøres af forskellige klasser, som ifølge Bourdieus klasseteori ikke blot er bestemt af økonomiske faktorer, men også af for eksempel uddannelsesniveau, prestige og institutionelt foreskrevne værdibegreber. Gennem opvæksten i forskellige klasser udvikler vi forskellige kulturelle vaner i form af værdibegreber, normsystemer og sprogbrug som internaliseres og udspilles gennem den generative instans Bourdieu kalder *habitus*. Vi vil altid medbringe denne *habitus* fra vor opvækst i en bestemt social klasse i form af smagspræferencer, vaner og tilbøjeligheder – men ikke alle *habitus* tilskrives samme værdi i det sociale rum.

Pierre Bourdieu har aldrig lagt skjul på sit politiske engagement. Fra sit ståsted på den politiske venstrefløj har han gjort sig til talerør for de sociale grupper, som i hans terminologi udgør de dominerede klasser. Med en opvækst i et sydvestfransk bondemiljø langt fra Paris og den akademiske verden er Bourdieus sociale opstigen nærmest i sig selv et dementi af de sociale strukturers træghed - et gennemgående tema i hans virke. Bourdieu udviklede sig til en sand polyhistor: Han tog først eksamen i filosofi, skiftede derefter til antropologi og senere til sociologi, og i 1981 blev han udnævnt til professor i sociologi ved Collège de France, Frankrigs eliteuniversitet.

Under andre omstændigheder ville biografiske opremninger være trivielle, men i tilfældet Bourdieu har netop avancementet fra bondestanden til hvad Bourdieu kalder vor tids adel, nemlig indehaverne af akademiske titler, givet en indsigt og drivkraft, som har været med til at definere det ærinde han er ude i: magten skal udfordres, og det gøres bedst ved at blotlægge de strukturer og magtrelationer, der fastholder skævriddningen og reproducerer de ulige vilkår. Bourdieu dykker under overfladen af det der umiddelbart ligner lige muligheder for alle uanset dispositioner og anfægter de hegemoniske strukturer ved at bringe dem frem i lyset.

2.0 Bourdieus sociolingvistik

Bourdieu teorier er oftest baseret på empirisk funderede undersøgelser (se for eksempel ”Kunstens Regler”, 1992 ”Distinktionen” 1979, mv.) men indenfor sociolingvistikken bevæger Bourdieu sig på et andet plan end de gængse korrelationer mellem eksempelvis klasses tilhørsforhold og sproglige manifestationer på fonetisk eller grammatisk niveau (Labov 1972a, 1972b), eller konversationsanalysens induktive beskrivelser af sproglig interaktion (Sacks, Schegloff & Jefferson 1974). Bourdieu er ikke lingvist i betegnelseklassens forstand, hans sociolingvistik udspringer fra et (politisk) engagement og interesse for hvad han kalder *det lingvistiske marked* (se afsnit 3.3) og de betingelser og relationer, der gør sig gældende for producenter og konsumenter af de lingvistiske varer, for nu at blive i markedsterminologien. Ud fra en generel teori om de symbolske goder økonomi tager Bourdieu en ekskurs ud i det lingvistiske felt som undersøges med det samme begrebsapparat som han anvender for kunst og litteratur. De symbolske goder betragtes ifølge Bourdieu oftest ud fra et ikke-materielt synspunkt, hvilket gør dem til vanskeligt håndterbare

størrelser i en videnskabelig situation. Men hans brug af markeds- og økonomimetaforene er ikke et udtryk for at forfalde til at overføre de klassiske økonomiteoriens betragtninger og logikker til menneskelige praksis og handlen. Bourdieu er ikke tilhænger af økonomisme som socialvidenskabelig fremgangsmåde, men understreger at etableringen af en generel teori om de menneskelige praktikers økonomi tværtimod er et forsøg på at fravriste økonomismen en række sfærer som grundet deres interne og egenartede logik ikke lader sig beskrive via analogier fra økonomi til eksempelvis sproglig interaktion. Ikke mindst brugen af begrebet *investering* finder Bourdieu anvendelig i forbindelse med ikke-materielle goder ("Practical reason", 1998 p. 174):

"The notion of interest — I always speak of specific interest — was conceived as an instrument of rupture intended to bring the materialist mode of questioning to bear on realms from which it was absent and [to bear] on the sphere of cultural production in particular. It is the means of a deliberate (and provisional) reductionism which is used to take down the claims of the prophets of the universal, to question the ideology of the *freischwebende Intelligenz* [free-floating intellectual]."

Med sit blik for hegemoniske strukturer søger Bourdieu at frigøre sociolingvistikken fra den, ifølge ham, fejlagtige antagelse at sproget kan tilskrives en form for kommunistisk allemandsret, i denne henseende forstået som lige ret for alle og følgelig en ligelig fordeling af goderne. Illusionen består i at betragte sproget som en uudtømmelig kilde som alle har lige adgang til og dermed udelukke enhver form for sproglig forfordeling.

Denne opgave har til formål at udkrystallisere Bourdieus (socio)lingvistiske engagement, begrebsapparat og synspunkter, som de kommer til udtryk i en række af hans bøger og tekster som omhandler de symbolske goder, hvoraf sproget udgør en væsentlig del.

3.0 Bourdieus begrebsapparat

Bourdieu teorier udgør et sammenspundet væv af begreber, som i høj grad på grund af deres komplementerende egenskaber skal ses i relation til hinanden for at give det fulde udbytte. Bourdieu konstruerer et overordnet begrebsapparat, som han bruger til at analysere de sociale felters dynamik. Begreberne *habitus*, *felt*, *kapital* og *marked* bygger dels på allerede etablerede idéer indenfor sociologien og filosofien og dels på en idiosynkratisk brug af terminologier hentet fra en andre sfærer hvorefter Bourdieu via ofte snørklede og kompakte definitioner gør til sine egne.

Brugen af et overordnet begrebsapparat til beskrivelse af forskellige men beslægtede områder har både sine fordele og ulemper. Blandt de første hører at man via analoge og homologe strukturer overfører en forståelsesstruktur fra et felt til et andet. Blandt ulemperne hører faren for at udvande begreberne, der når de appliceres på adskillige områder, risikerer at få ad-hoc karakter og dermed miste deres forklaringskraft. Bourdieu advarer selv imod hvad han kalder 'afgudsdyrkelse' og appellerer til at begreberne anvendes kontrolleret og 'holdes under opsyn'. (1997b p. 125)

En isoleret og udtømmende præsentation af de enkelte begreber vanskeliggøres imidlertid af begrebernes førnævnte interdependensforhold. Følgende afsnit er en gennemgang af Bourdieu vigtigste begreber set i lyset af en lingvistisk tilgang.

3.1 Habitus

Centralt for Bourdieus teoridannelser står begrebet (menneskelig) habitus. Begrebet er ikke kun det mest udbredte men måske også det mest misforståede – årsagerne er flere: På latin spænder ordets betydninger blandt andet over beskaffenhed/kondition (i relation til kroppen), karakter, kvalitet, tøjstil, disposition, emotionel tilstand og vane. Bourdieus forståelse matcher delvis den originale latinske betydning men lider, som sociologiens terminologi generelt, af en umiskendelig polyfoni, ikke mindst fordi Bourdieu ikke er den første til at bruge begrebet i en sociologisk/filosofisk kontekst (blandt andre Hegel, Husserl, Weber, Durkheim, Panofsky bruger habitusbegrebet). Samtidig hermed kunne man hævde at socialvidenskaberne generelt lider af den epistemologiske svaghed at de ved at omhandle samfundet måske oftere end andre videnskaber sættes i relation til en konkret handlingskontekst for at anskueliggøre ellers abstrakte størrelser – hermed opstår en fare for at underminere de dybereliggende betydninger. I forsøget på at undgå forfladigelse af begrebet omformulerer og justerer Bourdieu ofte sin definitionen af habitusbegrebet – omskrivningerne afstedkommer en vis elasticitet og forklaringskraft men vanskeliggør samtidig en koncis forståelse. Jeg vil forsøge at indfange og blotlægge habitusbegrebet som det kommer til udtryk i Bourdieus tekster og efterfølgende sætte det i relation til det andre begreber som er væsentlige for at forstå hans lingvistiske virke.

Habitus er et generativt princip af socialt tilegnede dispositioner, der producerer klassificerbare praksisser og er samtidigt et system til at klassificere, differentiere og værdsætte disse praksisser. Habitus er en form for internaliseret smag eller præference. Forskellige eksistensbetingelser giver anledning til forskellige habituser og dermed forskellige praksisser og klassifikationer af praksisser, hvilket overordnet set udmønter sig i distinkte livsstile. De objektivt klassificerbare eksistensbetingelser betinger altså habitus som igen betinger praksis – hermed opstår en korrelation mellem eksistensvilkår og livsstil og følgelig vil man kunne hævde at der er ligeså mange habitusformer som der er eksistensbetingelser – med andre ord opfatter vi alle i princippet verden forskelligt. De fælles træk inden for de enkelte sociale klasser afstedkommer imidlertid en

harmonisering inden for klasserne, hvorved habitus, i kraft af flere sammenfaldende forhold inden for den enkelte klasse end mellem klasser, til en vis grad også bliver klassespecifik.

Habitus forstået som et system af dispositioner der tilegnes i relation til et bestemt felt (se 3.2) tjener til at økonomisere med den mentale energi. Man behøver ikke tage stilling hver gang man står i en given situation, men arbejder via analogislutninger og allerede indskrevne strukturer og træffer på den måde de valg, der forekommer naturlige. Som generativt princip udstikker habitus samtidigt rammerne for hvad der er muligt og umuligt, tænkeligt og utænkeligt for et givent individ. Ikke ulig Chomskys generative grammatik udgør habitus den dybdestruktur, som via erfaringsmønstre gennem socialiseringen sætter parametrene for et infinit antal handlinger.

Er individet begrænset til et bestemt miljø 'størkner' systemet af dispositioner, perception, værdsættelse og smag, men lige så vel som de sociale omstændigheder i ens formative omgivelser indskrives i en given habitus (klasse- eller individuel-), kan habitus også påvirkes af radikale omvæltninger eller forandringer i det omgivende miljø eller via en pædagogisk indsats, hvor de ellers skjulte dispositioner bringes på et bevidst niveau.

Med habitusbegrebet forsøger Bourdieu på et teoretisk niveau at ophæve dikotomien mellem subjektivismen og objektivisme og placerer hermed sig selv i en position man kunne kalde *strukturalistisk konstruktivisme*. På denne måde låner han fra begge lejre men afskriver samtidigt et fuldgyldigt medlemskab. Grunden hertil kan ses ud fra det forhold at Bourdieu advarer imod at udlede handling og interaktion direkte fra strukturen og i lige så høj grad taler imod at man den anden vej rundt reducerer strukturer til opfattelser, handlinger og interaktioner. Bourdieu sidestiller altså ikke habitus med de konkrete manifestationer, ligesom han heller ikke betragter habitus som en stivnet essens, der som et computerstyresystem determinerer et mentalt eller adfærdsmæssig output - menneskelig handling/praksis er ikke analog med en passiv eller refleksiv respons på en given stimuli.

En mulig omskrivning af habitusbegrebet kunne være 'den praktiske sans' – som netop titlen på en af Bourdieus vigtigste bidrag til en praxeologisk teori – det vil sige en teori om menneskelig handling. Heri opsummerer Bourdieus habitus som:

"systemer af varige og forandringsbare dispositioner, strukturerede strukturer prædisponeret til at fungere som strukturerende strukturer, det vil sige i kraft af at være genererings- og organiseringsprincipper for praksisser, og repræsentationer som kan være objektivt tilpasset sine mål uden at antage et bevidst slutsigte og en udtrykt bemestring af nødvendige operationer for at nå dem, objektiveret reguleret og regelmæssige uden på nogen måde at være et produkt af at adlyde regler, og, værende alt dette, kollektivt orkestreret uden at være produktet af en dirigents organiserende handling." (Le Sens Pratique, 1980 - min oversættelse)

På én gang og i vanlig stil sammenvæver Bourdieu et konglomerat af præmisser og forbehold som for at foregribe potentielle angreb. Med en syntese af hidtidigt uforenelige teoretiske positioner forsøger han med habitusbegrebet at eliminere den rigide distinktion udtrykt i dikotomier som subjektivitet/objektivitet, finalisme/mekanisme, bevidst/ubevidst, samtidigt med at han fremhæver den cirkulære kausalitet udtrykt i følgende spørgsmål: hvordan viser de sociale strukturer sig i individets praksis og hvordan betinger samfundets struktur individets praksis? Komplexiteten munder ud i hvad han kalder intentionalitet uden intention, eller den praktiske sans – habitusen - som uden brug af rationel eller strategisk beregning udgør hvad man kunne kalde en 'sans for spillet' uden at spillereglerne manifesteres eksplicit.

”...I wanted to insist on the *generative capacities* of dispositions, it being understood that these are acquired, socially constituted dispositions.... I wanted to emphasize that this “creative,” active, inventive capacity was not that of a transcendental subject in the idealist tradition, but that of an active agent.... I wanted to insist on the “primacy of practical reason” that Fichte spoke of, and to clarify the specific categories of this reason.... (Bourdieu, 1990, pp.12-13)

Ved at fokusere på det kreative aspekt og dispositionernes foranderlighed undsiger Bourdieu strukturalismes determinisme. Der er altid mulighed for social mobilitet, men hvad Bourdieu vil vise, er, at denne bevægen sig rundt i det sociale er meget mere træg end den i første omgang virker, fordi det at have en bestemt habitus altid er forbundet med sanktioner i positiv eller negativ retning. Disse sanktioner virker konserverende på det sociale system, og er med til at opretholde de magtfuldes magt.

Bourdieu's habitusbegreb er beslægtet med den franske fænomenolog, Merleau-Ponty (se 1999), for hvem viden først og fremmest er en inkorporeret kunnen-håndtere; denne kunnen er da også mere bevaret i det franske 'savoir' end i det danske 'viden'. Ligeledes kan den kunnen, der ligger i habitusen, sammenlignes med Wittgensteins (1958) begreb om *regel*: At kende en regel er at kunne følge den, at vide hvad et ord betyder er at kunne bruge det. Sociale spilleregler kan ikke ekspliciteres, men man kender et felt, når man kan finde ud af at begå sig i det.

3.1.0 Lingvistisk habitus

Det sociale rum beboes af forskellige klasser, som ifølge den klasseteori Bourdieu præsenterer ikke udelukkende er skabt på grundlag af et økonomisk parameter, men hvor også af uddannelsesniveaue og prestige- og æreskodeks har spiller ind. Gennem socialiseringen har vores opvækst i forskellige klasser afgørende betydning for de kulturelle normer, kropsholdninger¹, værdi- og normsystemer vi giver udtryk for. Habitusen manifesteres i form af smagspræferencer, vaner og tilbøjeligheder – og dermed også vores sproglige egenskaber.

Habitus er et begreb som kan ses i relation til flere forhold. Med fokus på sproglige forhold danner den lingvistiske habitus grundlaget for et individs idiolektiske sprogbrug. I denne forståelse kan habitusen ses som et udfald af det system af dispositioner som styrer sociale væseners praksis i et givent felt eller på et givent lingvistisk marked. Den lingvistiske habitus er en del af sprogtilegnelsesprocessen og derfor i stærk tilknytning til de familiære og sociale omstændigheder hvor sprogindlæringen finder sted. Som resultat af sin generative af natur guider habitusen den følgende sproglige praksis og de forventninger vi stiller til værdien af vores lingvistiske produkter og den måde hvorpå de bedømmes i de forskellige felter; i omgangskredsen, i skolesystemet eller på arbejdsmarkedet.

Fornemmelsen for værdien af vore lingvistiske produkter er afgørende for vores forståelse af de position vi optager i det sociale rum – habitusen styrer de ytringer vi producerer og selve den relation vi indtager i forhold til forskellige markeder.

Sprog som habitus, refererer til en sprogbrug som indebærer medlemskab af bestemte fællesskaber. Sprogbrugen er altså langt mere end blot et kommunikationsmedium idet sproget også symboliserer et gruppetilhørsforhold og en orientering som udtrykker gruppens interesser og tankegang. Man kunne med andre ord definere lingvistisk habitus til at være en sprogets livsstil - livsstil omsat til aktualiseret sprog og dermed en markør til at differentiere mellem klasser.

¹ Bourdieu bruger begrebet *hexis* som et udtryk for den kropsliggjorte habitus.

For at forstå Bourdieus pointe er det gavnligt at skele til hans klassebegreb, hvor han inddeler de sociale klasser i tre hovedkategorier: den øvre middelklasse (den dominerende), den nedre middelklasse (småborgerskabet) og den nedre klasse (arbejderklassen). Han hævder at der for medlemmerne af den dominerende klasse er stor overensstemmelse mellem de dispositioner, der er en del af deres lingvistiske habitus og den værdsatte norm, idet betingelserne for at kunne begå sig på det lingvistiske marked netop ofte er defineret af denne klasse.

Dette giver sig også implicit udtryk i den måde hvorpå der i småborgerskabet, specielt blandt kvinderne, er tendens til at stræbe efter de normer der gør sig gældende i højere klasser. Bourdieu mener eksempelvis at hyperkorrektion er en måde at efterligne nogle af de karaktertræk, der er symptomatiske for den dominerende klasse. Hermed splittes småborgerskabet mellem deres egen norm og forsøget på at efterligne den norm som opnår en mere positiv evaluering på markedet. Prisen for denne strategi er, ifølge Bourdieu, en konstant tilstand af ængstelse og anspændthed i forhold til produktion af lingvistiske produkter.

For de lavere klasser gør sig et andet forhold gældende. På flere markeder tilskrives deres lingvistiske produkter en begrænset værdi – af andre såvel som af klassens medlemmer selv. Men modsat småborgerskabet stræber arbejderklassen ikke i samme grad efter at efterligne den værdsatte norm, men anlægger en strategi til selveliminering i uddannelsessystemet eller resignerer ved at fortrække til eksempelvis hjælpeklasser eller lignende behæftet med lav prestige. Konsekvensen bliver en tøvende sproglig adfærd som ofte fører til tavshed ikke mindst ved lejligheder der defineres som formelle eller officielle.

For Bourdieu indebærer variationen mellem klassernes normer altså variationer i den måde medlemmerne udtrykker sig, men disse variationer er også betinget af graden af formalitet og den sociale afstand mellem afsender og modtager og talerens evne til at overkomme denne afstand ved at producere en passende formulering på det passende tidspunkt. Jo mere formel, jo mere manifest bliver den vold som udøves mod de talere som ikke er begavet med den dominerende sprogform Bourdieu siger, at hvor subtilt eller skjult dette pressionsmiddel end er, er den lingvistiske vold...

"...never so manifest as in all the corrections, momentary or long-lasting, to which dominated speakers, in a desperate effort towards correction, consciously or unconsciously subject the stigmatized aspects of their pronunciation, their vocabulary (with all the forms of euphemism) and their syntax; or in the confusion which makes them 'lose their means', rendering them incapable of 'finding their words', as if they had been suddenly dispossessed of their own language. (1991, p.38)

Som det fremgår er den lingvistiske habitus et begreb, som indebærer flere niveauer: det er både en nøgle til indlemmelse i et fællesskab som binder i specifikke intellektuelle og æstetiske betragtninger (jvf. "Distinktionen" 1995) og leder dermed til accept i et socialt net af solidaritet som stammer fra den tidlige socialisation. Samtidigt indebærer en given lingvistisk habitus en form for stigmatisering da klassetilhørsforholdet afsløres via sproglig interaktion.

3.2 Felterne

Habitus skal ses i relation til et bestemt felt. Abstrakt set er et felt et socialt mikrokosmos, hvori en specifik menneskelig aktivitet eller praksis finder sted - for eksempel litteratur eller jura, politik eller kunstproduktion - ud fra en logik der er mere eller mindre autonom, det vil sige mere eller mindre uafhængig af andre felters logik. I feltet strides forskellige positioner om meningen med og

arten af feltets aktivitet i en slags lokal klassekamp, og striden eller konkurrencen giver feltet en iboende dynamik og dermed et udviklingsperspektiv, der efter feltets grad af autonomi kan være mere eller mindre uafhængig af det øvrige samfund. I det moderne samfund har staten dog opstået status som en slags metainstans, der har magt til at gribe ind på afgørende vis i de forskellige felter. Statens magt ligger blandt andet i et monopol på at sætte klassifikationer og kategorier igennem som almengældende – heriblandt også indførelsen og opretholdelsen af et sproglig norm gennem for eksempel uddannelsesinstitutionerne

Felterne er tematiske rum inden for det sociale – rum som ikke nødvendigvis kan lokaliseres rent fysisk, men som ofte har koncentrationer visse steder. Et felt er kendetegnet ved at en gruppe deler nogle grundlæggende værdier om hvad der er værd at beskæftige sig med, hvad det gælder om, hvordan man italesætter interesserne. Denne fælles værdi kalder Bourdieu *illusio* (Bourdieu & Wacquant 1996). Vi handler på en bestemt måde, fordi vi har bestemte interesser i feltet. I det øjeblik man træder ind i felt, er man med. Man bliver en del af spillet og kan ikke være ligeglad, da det at være ligeglad også repræsenterer en handling, som udtrykker værdier og relationer. Bourdieu bruger begrebet *illusio* til at præcisere, at vores handlinger er konstitueret af en habitus, som er orienteret i forhold til bestemte interesser. *Illusio* er det, der binder feltet sammen. Den utematiserede baggrundsviden, som alle i feltet adlyder, men som ikke ekspliciteres kalder Bourdieu *doxa*² og definerer begrebet som;

"that which is taken for granted ... the established cosmological and political order [which] is perceived not as arbitrary, i.e. as one possible order among others, but as a self-evident and natural order which goes without saying and therefore goes unquestioned..."

(Bourdieu & Wacquant 1996, p.122)

Doxa opstår når feltets dominerende værdier og de holdninger feltets deltagere har til strømninger i og uden for feltet går hen og bliver gældende praksis. Vi handler ikke på en bestemt måde fordi, vi har besluttet os til det, vi handler i overensstemmelse med vores egne dispositioner, de aktuelle relationer og feltets dominerende strukturer og værdier.

"Relationen mellem felt og habitus fungerer på to måder. Der er for det første tale om en tilpasningsproces. Feltet strukturerer habitus som et internaliseret produkt af feltets immanente nødvendigheder. (...) Der er for det andet tale om en vidensrelation, en kognitiv konstruktionsproces. Habitus bidrager til at konstituere feltet som en verden, der giver mening, med værdier, det kan betale sig at efterstræbe"..(Bourdieu 1997, pp.128-129).

Her refererer Bourdieu til den gensidige påvirkning, der er mellem felt og habitus. Han henleder samtidig opmærksomheden på, hvad det er, der driver deltagerne til at handle i relation til en bestemt doxa eller værdiorientering.

Bourdieu forstår et felt som et netværk af objektive relationer mellem forskellige (magt)positioner, men et felt kan også forstås som et spil, hvor der kæmpes om noget der har betydning indenfor feltets logik – i det akademiske felt kunne det dreje sig om en akademisk titel. Kampene kan også handle om at ændre feltets logik i sig selv. Fælles for felterne er at til trods for deres forskellige indhold følger aktørerne samme strategier om anerkendelse, positioner, positionering, præntention, distinktion osv.

² jvf. Også doxa skal ses i relation til det modætninger: heterodoxi og ortodoxi. Hvor doxa er det den tavse kræver *heterodoxi* og *ortodoxi* en eksplicit bevidsthed og forståelsen af at der er andre mulige og antagonistiske overbevisninger.

3.3 Det lingvistiske marked

Det er i relation til et bestemt marked en given diskurs' egentlige signifikans fastsættes. Ordenes betydning og *valeur* defineres i relationerne mellem ordenes kernebetydning og den specifikke logik der hersker på et givent lingvistisk marked. Ord i deres neutraliserede form, som de fremstår i ordbøger, har ikke en social eksistens. På samme måde definerer grammatiske og syntaktiske forhold kun delvist betydningen i en given diskursiv praksis; sprogbrugen er indlejret i en social, historisk og politisk defineret virkelighed, som er internaliseret i aktørerne og derfor altid til stede i kommunikationssituationer – lingvistiske udvekslinger set som ren kodning/afkodning er en illusion. Kommunikation er også (og ikke mindst) udvekslinger af økonomiske enheder som skal ses i forhold til symbolsk magtrelation mellem en producent, udstyret med en given lingvistisk kapital og en konsument eller et marked som er i stand til at tilvejebringe en vis materiel eller symbolsk profit. Ytringer er i denne forståelse udtryk for besiddelse af en bestemt kapital som forventes evalueret og værdsat, og samtidig tegn på autoritet som forventes respekteret og adlydt. Det lingvistiske marked er på samme tid noget meget konkret og noget meget abstrakt. Konkret set kan markedet være en bestemt social situation – mere eller mindre officiel eller ritualiseret – hvor samtalepartnere med forskellig placering i det sociale hierarki kommunikerer. Abstrakt set er det lingvistiske marked et sæt love der handler om prisfastsættelse af de lingvistiske produkter inden for et givent område. Når forskellige producenter tildeler det lingvistiske produkt en bestemt værdi, sker det inden for det net af relationer der gør sig gældende på markedet. Værdien afhænger altså af hvordan relationerne tager sig ud.

Med markedsmetaforerne åbner Bourdieu for en anskuelsesvinkel der henter forklaringskraft fra, men ikke kan reduceres til, vores forståelse af økonomiske forhold. Således udskriver han det oprindelige kompetencebegreb med hvad han kalder lingvistisk kapital. Er man begunstiget med stor lingvistisk kapital er man sikret et større udbytte – ikke kun i symbolsk form men i høj grad også i konkret økonomisk forstand da der kan veksles mellem en symbolske kapital og en økonomiske kapital. At være i besiddelse af lingvistisk kapital er det samme som at have magt over de mekanismer der orienterer dannelsen af de lingvistiske priser, det er det samme som at have magt til at få lovene for dannelsen af disse priser til at fungere så de giver én selv et udbytte, og magt til at hæve den specifikke merværdi, som Bourdieu formulerer det (1997b p. 128). Med indførelsen af markedsbegrebet gør Bourdieu opmærksom på at en kompetence kun har værdi så længe der eksisterer et marked for den. Samtidig forsøger han at gøre op med den liberale markedsteori, der i korte træk kan skitseres som en række af individuelle producenter, der hver tilbyder deres produkt, hvorefter produkterne evalueres og tillægges en markedspris. Sådan fungerer hverken det økonomiske marked eller det lingvistiske marked. Visse producenter har en mere privilegeret stilling på markedet og dermed lettere ved omsætte deres varer ligesom andre styrkeforhold gør sig gældende eventuelt medieret af en overordnet instans med monopollignende beføjelser. Oversat til den sproglige kontekst kan markedsmetaforikken forklare hvorfor man for dialekttalende pludselig kan befinde sig i en situation hvor ens lingvistiske kapital ikke er gangbar eller falder kraftigt i værdi. Metaforer afstedkommer således en række homologe træk fra økonomien som kan tjene til at illustrere hvad der er på færde; kursfald, devaluering, udbytte, investering osv.

3.4 Det legitime sprog

Ignorerer de magtrelationer som ligger implicit i kommunikationen reduceres sproglige udvekslinger til udelukkende at være et spørgsmål om at kode og afkode grammatisk velformede enheder. Fokuseres der på systemet (Chomskys competence/Saussures langue) forbigås også de historiske betingelser der er konstituerende for at en bestemt sprogbrug betragtes som legitim og

tilegnes af nogle og påtvinges andre, ligesom de strukturer der er medvirkende til en reproduktion af dominansforholdet står uantastede hen. Bourdieu siger:

“To speak of ‘language’ without further precision, as linguists do, is tacitly to accept the official definition of the official language of a political unit: this language is that which, within the territorial limits of this unit, is imposed on all the citizens as the only legitimate one, and all the more so when the circumstance is more official or ‘formal’.” (Hvad vil det sige at tale?, 1981:27).

Begreberne symbolsk vold og (lingvistisk) habitus udgør centrale områder i Bourdieus teori (se også afsnit 4.0). Begreberne skal, når det drejer sig om reproduktion af det legitime sprog, først og fremmest ses i korrelation til uddannelsessystemet, de sociale klasser og dannelsen af nationalstatsbegrebet, hvor sproget som samlende enhed udgør et væsentligt punkt. Den symbolske vold kan ses som en form for ophævelse af den kulturelle arbitraritet som objektivt set burde ligestille enhver form for sproglig udfoldelse, men i stedet underkendes via sanktioner mod de dominerede klasser. Udøvelsen af den symbolske vold giver sig paradoksalt nok andet udslag i at grupper som ikke besidder kompetencen til at udtrykke sig i de koder som nyder anerkendelsens privilegier, stadig anerkender den officielle sprogforms legitimitet og som konsekvens deraf hellere tier end taler; de tager evalueringskriterier, som er ugunstige for deres egen sproglige praksis, til sig.

Anerkendelsen af den officielle sprogforms legitimitet indgår som en del af gruppernes disposition. Gennem habitusen afpasses adfærden til det sociale rum individet færdes i og den symbolske dominans indskrives gradvist, skjult og umærkeligt og skaber herved basis for reproduktion af et asymmetrisk lingvistisk marked. Som yderste konsekvens af den symbolske vold ses den tavshed som de ugunstigt stillede er dømt til ikke mindst ud fra en selvforanstaltet strategi om ikke at ytre sig i offentlige eller formelle situationer. I mangel på den legitime udtryksform taler de ikke, men bliver talt til. Hermed er indtræffer udøvelsen af hvad Bourdieu kalder symbolsk magt eller symbolsk vold.

3.4.0 Sociolingvistikens arv fra formalisterne

I opposition til den udbredte praksis inden for sociolingvistisk interaktionisme, heriblandt etnometodologien (Garfinkel, Hymes) anfægter Bourdieu det forhold at en kommunikationssituation kan betragtes som et lukket mikrokosmos med en immanent betydningsstruktur, som kan afdækkes uden skelen til den sociale verden situationen er indlejret i. Løsrevet fra de strukturer og magtrelationer, som agenterne selv er en del af og selv skaber eller reproducerer i interaktionen forbigås væsentlige indsigter i det lingvistiske felts fysiologi, hævder Bourdieu. For at forstå hans overordnede syn på sprog og sprogbrug kan det være nyttigt at se på hvad det er han reagerer imod. Det islæt af strukturalistisk tankegang, der er at finde hos Bourdieu, handler netop om den relationelle eller negative definition, smag for noget er afsmag for noget andet, som han skriver i ”Distinktionen” – så hvorfor ikke anvende hans eget tankesæt til at beskrive hans lingvistiske standpunkter.

For at belyse Bourdieus (op)position falder valget på nogle grundlæggende præmisser som blandt andet Saussures strukturelle lingvistik og Noam Chomskys generative grammatik hviler på.

3.4.1 Saussures langue/parole

Saussure betragtede sproget som et system bestående af tegn, hvis betydning udledes gennem relationerne til andre tegn – både syntagmatisk og paradigmatiske. Tegnets betydning er altså ikke immanent men relationelt defineret. Pointen er at et tegns værdi (*valeur*) bestemmes af den

samtidige tilstedeværelse af andre differentierede tegn som udgør sprogsystemet. Blandt andre dikotomier etablerede Saussure en analytisk distinktion mellem *langue* (sprogsystemet) og *parole* (den aktualiserede sprogbrug) og argumenterede for at kun *langue* kan være lingvistikens genstandsfelt ud fra den betragtning, at selvom *parole* ganske vist udgør den empiriske virkelighed, som lingvistikken henter sit materiale fra, er de konkrete manifestationer for kaotiske og ukohærente at bygge en teori på. Systemet derimod besidder den stabilitet og pålidelighed der muliggør en deskriptiv beskrivelse af tegnene inden for et givet lingvistisk system.

Med dette in mente hævder Bourdieu at Chomskys rationalistiske og psykologiske tilgang til sproget blot beror på en omskrevet form af Saussures sprogsyn. Med henvisning til Chomskys berømte og berygtede citat³ giver Bourdieu Chomsky den kritik at en omskrivning fra *langue* til *competence* blot tjener til at skjule:

”...the *fiction juris* through which Chomsky, converting the the immanent laws of legitimate discourse into universal norms of correct linguistic practice, sidesteps the question of the economic and social conditions of the acquisition of the legitimate competence and the constitution of the market in which this definition of the legitimate and the illegitimate is established and imposed.”

3.4.2 Noam Chomskys competence/performance

Bourdieu hævder altså at Chomsky kun udskifter begrebsparret *langue/parole* på det denotative niveau og i stedet erstatter med sine egne begreber: *competence/performance*. *Performance* forstår Chomsky som den manifesterede sprogbrug i en konkret situation, men ikke desto mindre koncentrerer han, som Saussure, sin teoretiseren om kompetencebegrebet, som han beskriver som en præprogrammeret og prædetermineret evne til at tale – en evne som er en del menneskets kognitive apparat. *Competence* er en grundlæggende forudsætning for sprogbrugeren, - en mere eller mindre medfødt disposition, der udgør grundbetingelsen for ”an ideal speaker to generate an unlimited sequence of grammatically well-formed sentences” (Chomsky, 1965).

Saussure og Chomskys overordnede præmisser for deres sproglige analyser gør det klart, at der er en væsentlig diskrepans i forhold til hvad Bourdieu vil frem til: al sprogbrug er indlejret i en social verden og dermed i hegemoniske strukturer, der producerer og reproducerer asymmetriske magtrelationer. Som det fremgår præsupponerer og fremhæver begge teorier forestillingen om et idealiseret *langue* og en abstrakt *competence* hvilket isolerer systemet fra sprogbrugens faktuelle betingelser. Netop på dette grundlag afviser Bourdieu Saussure og Chomskys lingvistiske formalisme da deres tilgang ignorerer de sociale og politiske forhold, hvori sproget er indlejret. Bourdieu mener, at vi som kompetente sprogbrugere er opmærksomme på de mange måder sproglige udvekslinger kan udtrykke magtforhold. Vi reagerer på dialekter, hvad enten de kommer til udtryk som sociolekter, regiolekter eller accenter, der kan afsløre et geografisk, etnisk eller socialt tilhørsforhold. Vi er opmærksomme på andre menneskers ordforråd og syntaks – alt sammen forhold som placerer taleren i et socialt hierarki. På samme måde er vi bevidste om at forskellige individer taler med forskellige grader af autoritet og at ord og sætninger har forskellig vægt alt efter hvem der udtaler dem og hvordan de kommer til udtryk. Som sproglige aktanter har vi via den sproglige socialisering udviklet os til eksperter i de utallige og subtile strategier hvormed sproget

³Bourdieu henviser her slet skjult til Chomskys sætning om at ”Linguistic theory is concerned primarily with an ideal speaker-listener, in a completely homogeneous speech-community, who knows its language perfectly and is unaffected by such grammatically irrelevant conditions as memory limitations, distractions, shifts of attention and interest, and errors (random or characteristic) in applying his knowledge of the language in actual performance.” (Chomsky, 1965)

kan bruges som instrument i tvangs- og magtøjemed, som høflighedsmarkør eller med det formål at udnytte eller intimidere andre. Det er ikke mindst disse strategier og deres ofte skjulte strukturer og sociale stratifikation Bourdieu studerer, og undervejs udfordrer og anfægter han andre sproglige teorier, som arbejder inden for rammerne af det reduktionistiske sprogsyn som Saussure og Chomsky har udstukket.

Ved at argumentere for at sproget ud over at formidle ren kommunikation også (og i lige så høj grad) reproducerer dominansrelationer plæderer Bourdieu for at sprogets kommunikative funktion ofte virker netop på grund af de magtstrukturer en given talehandling eller er indlejret i. I "Language and Symbolic Power" formulerer Bourdieu det på følgende måde:

"utterances are not only (save in exceptional circumstances) signs to be understood and deciphered; they are also *signs of wealth*, intended to be evaluated and appreciated, and *signs of authority*, intended to be believed and obeyed"

(Language and symbolic power p.66).

Hermed sender Bourdieu også sin kritiske røst i retning af talehandlingsteoretikerne og ikke mindst J.L. Austins teori om performative talehandlinger (Austin, 1965). Austins hovedpointe er at visse talehandlinger ikke blot beskriver eller refererer til den omgivende verden, men i sig selv er en handling udført udelukkende ved ordets magt. Performativernes illokutionære kraft stadfæster en handling i det de bliver sagt, som i sætningerne: "jeg døber dette skib...", "jeg vil vædde med...", "jeg lover at..." etc.

Problemet er, hævder Bourdieu, at for at udføre disse talehandlinger forudsættes det at taleren besidder den status, der skal til for at løftet eller handlingen er gyldig – og det forudsættes ikke mindst, at andre tilstedeværende anerkender denne status og de medfølgende magtbeføjelser. Handlingen finder ikke sted i et vakuum, men i en social eller institutionel kontekst med de hierarkier, der nu engang er gældende i det pågældende system. Bourdieu bemærker skælmisk at "only a hopeless soldier (or a 'pure' linguist) could imagine that it was possible to give his captain an order." (Language and symbolic power p.75)

Austin introducerer ganske vist en række *vellykkethedsbetingelser (felicity conditions)* der skal være opfyldt for at talehandlingerne kan betragtes som vellykkede – og heriblandt også en betingelse, der omhandler relationen mellem talerens magtposition og den handling, der finder sted, - om ytringerne er sande eller falske er for så vidt en underordnet problemstilling. Men Austin undersøger ikke nærmere *hvilke* forhold, der er på spil og hvilke parametre der er væsentlige for en vellykket talehandling i forhold til de omstændigheder, sociale og hierarkiske, situationen udspiller sig i – og det er her Bourdieu sætter sin kritik ind.

3.5 Symbolsk magt/vold

Bourdieu bidrager med værdifulde indsigter i studiet af situationerede realiseringer af et givent sprog. Vellykketheden kan ikke ses som blot en implementering af evnen til at producere grammatisk velformede sætninger i og med det at kunne sætninger som også er passende⁴ – det vil sige opfylder de gældende vellykkethedsbetingelser - er betinget af talerens position i det sociale rum. Det er ud fra denne betragtning Bourdieu argumenterer for at finde en kurs mellem de formalistiske lingvistiske teorier og de snævre sociolingvistiske betragtninger. Førstnævnte tradition

⁴ jf. begrebet *kairos* som i retorikken betegner balancen mellem form, indhold og målgruppe. Kairos, som leder tilbage til sofisternes idéer om veltalenhed, betød oprindeligt centrum på en skydeskive. Logikken er simpel: med det rigtige ordvalg i den rigtige situation rammer man plet.

ignorerer talerens praktiske kompetence i og med et formalistisk kompetencebegreb ikke omfatter sprogbrugens sociale omstændigheder og dermed mister blikket for hvilke sprogbrugere der er i stand til at ytre sig i hvilke situationer og dermed have en indflydelse på andre og på den omgivende verden som sådan. Den anden yderpol – interaktionisterne, fokuserer på detaljerne i interaktionen isoleret fra de strukturelle og hegemoniske forhold som disse interaktioner reproducerer. Der mangler refleksioner over det ofte alt for konventionaliserede magtbegreb – refleksioner, der kan afsløre at ytringer eller talehandlinger skal ses i sammenhæng med institutionelt eller socialt etablerede magtrelationer. At disse relationer ikke er nemme at udlede fra en konkret sproglig interaktion skyldes ikke mindst at enhver etableret social orden, ifølge Bourdieu, har en tendens til at producere en naturalisering af sin egen arbitraritet. Den mest effektive mekanisme hertil er dialektikken mellem objektive chancer og subjektive aspirationer, som giver anledning til en sans for grænser – eller i dagligsproget: en realitetssans – hvilket vil sige den sammenhæng mellem den objektive klasse og den internaliserede klasse, mellem sociale strukturer og mentale strukturer, som er fundamentet for den mest uudslettelige form for lydighed over for den etablerede orden.

Bourdieu argumenterer for at megen dominans og undertrykkelse virker gennem kommunikation og erkendelse. Det er denne form for dominans han kalder symbolsk vold, dominans eller herredømme. Symbolsk vold er ikke en hvilken som helst form for dominans effektueret gennem kommunikation, men udøvelsen af dominans gennem kommunikation **på en sådan måde**, at dominansen *miskendes*⁵ som dominansrelation og derfor af bagvejen *anerkendes* som legitim.

Det er, mener Bourdieu, udtryk for naiv materialisme kun at anse fysisk magt som den eneste magtform, der har virkninger. Den symbolske dominans er ikke fysisk til stede, men har praktiske konsekvenser overalt. Den virker ofte netop som en realitetssans, ”a sense of one's place”, der udelukker forskellige valg. Pointen er, at selvudelukkelse - for eksempel i relation til uddannelse og politisk engagement - fremtræder som frivillig. Umiddelbart ligner det resultatet af individets frie valg. Herved miskendes dialektikken mellem samfundsskab udelukkelse - de objektive sandsynligheder - og selvpålagt udelukkelse. Et samfund med universalistiske institutioner: uddannelsessystem og kulturinstitutioner og universalistisk ideologi (lige chancer og muligheder for alle) fremtræder legitimt, hvis denne relationen mellem selvudelukkelse og samfundsbestemt udelukkelse miskendes. Dette fører til hvad Bourdieu kalder en *sociodicé*⁶ hvilket vil sige en forestilling om, at vi lever i det bedste af alle mulige samfund og en *meritokratisk* ideologi, hvor magten og samfundets goder er fordelt efter personlig kvalifikation og præstation.

Ifølge Bourdieu vil symbolske systemer på samme tid give anledning til tre forbundne, men distinkte funktioner, nemlig a) *kognition*, b) *kommunikation* og c) *dominans*. Kognitionen kommer til udtryk i at symbolske systemer er strukturerende strukturer, - midler til at ordne og forstå den sociale verden. Forskellige symbolske universer (sprog, myter, kunst, religion, videnskab) er instrumenter til konstruktion af og viden om objektverdenen. Symbolske systemer virker som strukturerende strukturer for perception, klassifikation og vurdering og har dermed en kognitiv funktion. Kommunikationsaspektet skal ses i forhold til at symbolske systemer tillige er strukturerede strukturer, det vil sige koder, der overfører dybe strukturelle betydninger til alle medlemmer af et samfund. De fungerer på én gang som kommunikationsinstrumenter og vidensinstrumenter. Da de har med viden og kommunikation at gøre, muliggør de en konsensus om den sociale verdens betydninger og meninger, det Bourdieu kalder *doxa* – en konsensus, der afgørende bidrager til reproduktionen af den sociale orden eftersom alternative muligheder og perspektiver afskæres. De har med andre ord en *integrativ* dimension. Men symbolske systemer har

⁵ Méconnaissance-begrebet er gennemgående i Bourdieus teorier og beskriver en systematisk fejlindsigt i egen praksis.

⁶ jf. det teologiske begreb teodicé. (Eksempelvis K.E. Løgstrup, 1978)

ikke kun en kognitiv og integrativ funktion, men fungerer også som dominansinstrumenter. Dominerende symbolske systemer er integrative for dominerende grupper; de leverer distinktioner og hierarkier i rangordenen, og de legitimerer denne rangorden ved at få de dominerede til at acceptere de eksisterende hierarkier for social distinktion. De symbolske systemer medvirker i kampen om at påtvinge (evt. indprente) de dominerede de *arbitrære* skemaer for perception, klassifikation og vurdering. Den symbolske dominans virker ved, at de dominerede må anvende de *samme* erkendelses- og værdiskemaer som de dominerende – skemaer, som er et produkt af dominansforholdet. Symbolsk dominans er, at de dominerede tilslutter sig dominansen gennem anvendelsen af dominansprægede erkendelsesskemaer på sig selv og på de dominerende modsætninger (for eksempel mellem klasser, kønnene og sprognormer). Pointen er, at de symbolske systemers arbitrære karakter her ikke erkendes: en given symbolsk magt synes at være mere legitim, desto mere arbitrær, der fremtræder. Cirklen er sluttet: eksternaliteter internaliseres og danner dermed basis for reproduktion og opretholdelse af magtstrukturene.

4.0 Kritik og diskussion

Der er en række problemer forbundet med Bourdieus udlægning af de sprogligt medierede magt- og dominansstrukturer. Umiddelbart synes han at mangle den empiriske basis, der gør det muligt at efterprøve begrebernes validitet i forhold til en konkret situation. Bourdieus begrebsapparat fungerer på et niveau som ikke tillader at teorien bliver direkte applicerbar hvilket bevirker, at den ikke er direkte anvendelig som analytisk redskab på mikroniveau, men snarere via en appel til læserens sociale intuition forklarer årsagssammenhænge. Skulle markedsteorien finde anvendelse som analytisk instrument, ville det kræve en form for omregningstabel der korrelerer specifikke sproglige træk med deres værdi på et givent marked. Sociolingvisten Bernstein forsøgte sig med at definere forskellen på hvad han kaldte den restringerede kode og den elaborerede kode og hvordan de kom til udtryk i sprogbrugen. At forsøget ikke lykkedes skyldtes til dels at han med valget af en uheldig terminologi ikke formåede at hæve sig over sprogets indlejring og ikke mindst sin egen position. Om en sådan korrespondanceanalyse (som ville falde helt i tråd med Bourdieus arbejde i ”Distinktionen”) i det hele taget er mulig, er en anden sag. Det er tvivlsomt om sprogets mange nuancer, som ifølge Bourdieu ofte er intuitivt forstået, kan ekspliciteres og samles i en udtømmende beskrivelse af den lingvistiske kapital værdi ud fra faktorer som fonetiske, leksikale og grammatiske træk.

Bourdies fremlægning af den symbolske magts virkemidler virker overbevisende, men tildækker visse aspekter ligeså vel som den afdækker. Det skyldes blandt andet at hans terminologi til tider er behæftet med den vaghed han selv kritiserer for eksempel Austin for. For mig er det svært at se, at der ikke skulle være en midtvejsposition mellem miskendelse og anerkendelse – at den symbolske vold udelukkende opererer som blind passager forekommer mig unuanceret. Arbejderbarnet, der i stræben efter at begå sig i en uddannelsessammenhæng, hvor de fonetiske, grammatiske eller leksikale træk, der kendetegner hans eller hendes sociolekt ikke vurderes positivt, og derfor tillægger sig en sproglig norm, der er mere gangbar på det pågældende marked, ville være et mønstereksempel på Bourdieus definition af hvordan den symbolske vold manifesterer sig. Men tilegnelsen af de dominerende klassers sprogbrug kan for mig at se involvere forskellige grader af miskendelse og anerkendelse. I den ene ekstrem kan eleven antage at ’skoledansk’ er korrekt og ’rigtig’ dansk og derfor den form der skal efterlignes, læres og tales. I den anden ekstrem kan eleven betragte skoledansk som er særlig variant der anvendes af bestemte mennesker i bestemte situationer og følgende ræsonnerer sig frem til at brugen af denne form er gavnlig for at nå bestemte mål, men derudover i øvrigt ikke nære ønske om at tilegne sig denne specifikke sprogbrug. Disse

varierende strategier og positioner midt imellem miskendelse og anerkendelse giver Bourdieus teori ikke umiddelbar en løsning på.

Det forekommer mig også at Bourdieu i bestræbelserne på at blotlægge magtrelationernes betydning for den sproglige interaktion overbetoner magtstrukturernes betydning på bekostning af indholdet. I sin forståelse af værdifastsættelsen af det lingvistiske produkt overtager han mere eller mindre Saussures idé om, at *valeur* etableres i kraft af forskellene mellem de begreber, der udgør sprogsystemet, og overfører denne semiotik til en sociologisk kontekst. Hermed relateres de sprogligt udtrykte forskelle til et hierarkisk system af sociale forskelle. Et lingvistisk produkts *valeur* bestemmes hermed via en social distinktion:

“To speak is to appropriate one or another of the expressive styles already constituted in and by usage and objectively marked by their position in a hierarchy of styles which expresses the hierarchy of corresponding groups. (1981 p.41)”

Men ved at værdisætte et lingvistisk produkt ved hjælp af en social distinktion negligerer Bourdieu ytringens indhold. Produktet er ikke kun en socialt og historisk indlejret konstruktion, som stiller en given grammatisk struktur eller fonetiske særtræk til skue - at tale er også at sige noget, eller at hævde at sige noget og tage retten til at sige noget om noget, og det er denne helhed, der skal tages i betragtning, hvis man ønsker udlede valide konklusioner.

5.0 Konklusion:

Gennemgangen af Bourdieus iagttagelser og teoretiseren omkring sprogets sociale locus og det sproglige markedes interne logik tegner et billede af en sociologisk/filosofisk tilgang til sproget som et pressionsmiddel og dermed en opdeling af sprogbrugerne i dominerede og dominerende grupperinger. Bourdieus sociolingvistik er en kritisk samfundsteori, og hans ærinde er først og fremmest at påpege sprogligt medierede uligheder i samfundet. Uligheder som ikke forbliver på et symbolsk niveau men forplanter sig til andre sfærer via en censureffekt. Han viser hvorledes nogle mennesker fra fødslen og gennem opvæksten bliver langt bedre rustet til at klare skærene og ”spille spillet”, end andre. Ved at understrege den ulige fordeling af de sproglige, kulturelle og økonomiske redskaber som vi har til rådighed, pointerer han, at vi fastholdes - og holder hinanden fast - i uanfægtede magtrelationer.

Man kan med rette kritisere Bourdieu for at udvide antagelser med rod i franske forhold til at være universelle kendsgerninger – gennem sit virke forvekslede han undertiden Frankrig med verden som sådan. Man kunne derfor stille sig selv det spørgsmål om den franske klassesdeling uden videre kan overføres til en dansk kontekst.

Ligeledes bringer Bourdieu ofte sig selv i en position som alvidende person, der med et objektivt og nøgternt blik udreder faktiske forhold. Herved glemmer han den pegefinger han selv løfter i forhold til at placere ikke bare sproglige ytringer men også videnskabelige standpunkter i forhold til producenten og et givent marked – i denne sammenhæng det videnskabelige. Bourdieus stil har til tider karakter af doceren henvendt til lægfolk som han belærer om deres egen utilstrækkelighed og den spændetrøje, som deres social eller kulturelle tilhørsforhold udgør. Hermed serverer han også rådt for usødet en næsten fatalistisk holdning til de dominerede grupper han gør sig til talsmand for. Teoriene har unægtelig et snert af pessimisme og uundgåelighed over sig.

Men ikke desto mindre bringer hans teorier vægtige indsigter ikke mindst i betoningen af relationerne mellem sprog og magt. Bourdieu bidrager med en terminologi til beskrivelse af

hvordan uligheder skabes og reproduceres, en problemstilling som kan overføres til adskillige aspekter af det sociale liv hvor sproget har primat, herunder kønsdebatten, hvor problemstillingen om hvorvidt mænds lingvistiske kapital er mere gangbar i akademiske miljøer er et aktuelt emne. Ligeledes kunne man forestille sig Bourdieus teoretiske ramme anvendt til at belyse tosprogedes betingelser i uddannelsessystemet.

Litteraturliste:

- Austin** J. L.. How to Do Things with Words. Clarendon Press, 1962.
- Bernstein**, B. (1971). Class, codes and control: Vol. 1, Theoretical studies toward a sociology of education. London: Routledge and Kegan Paul.
- Bernstein**, B.(1987) Social Class, Codes and Communication i Amenon, U., Dittmar, N., og Mattheier, K.(red.) Sociolinguistics: An International Handbook of teh Science of Language and Society Berlin: De Gruyter
- Bernstein**, B.(1990) The Structuring of Pedagogic Discourse: Vol.4: Of Class, Codes and Control London: Routledge
- Bourdieu**, P.(1977) Outline of a Theory of Practice Cambridge: Cambridge University Press
- Bourdieu**, P.(1980) Le Sens Pratique Paris: Edition de Minuit
- Bourdieu**, P. (1981) Ce que parler veut dire: l'économie des échanges linguistiques, Paris: Fayard. På dansk i uddrag i "Men hvem skabte skaberne? interviews og forelæsninger. København: Akademisk forlag, 1997
- Bourdieu**, P.(1984) Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste Cambridge, Mass: Harvard University Press; London: Routledge & Kegan Paul
- Bourdieu**, P.(1990) In Other Words: Essays Towards a Reflexive Sociology Cambridge: Polity Press; Stanford: Stanford University Press
- Bourdieu** P.(1991). Language and Symbolic Power. Cambridge: Polity.
- Bourdieu** P. (1994). Pierre Bourdieu. Centrale tekster inden for sociologi og kulturteori (red. Staf Callewaerts m.fl.). København: Akademisk forlag.
- Bourdieu** P.(1995). Distinktionen. En sociologisk kritik af dømmekraften (uddrag af "La Distinction") København: Det lille forlag.
- Bourdieu** P.(1997a) Af praktiske grunde. Omkring teorien om menneskelig handlen. København: Hans Reitzel
- Bourdieu** P.(1997b) Men hvem skabte skaberne? interviews og forelæsninger. København: Akademisk forlag.
- Bourdieu** P.(1998) Practical Reason - On the theory of Action, Polity Press, Cambridge. Danish edition: Af praktiske grunde, Hans Reitzels Forlag, København 1997.
- Bourdieu**, P. og Loïc J.D. Wacquant (1996) Refleksiv Sociologi. Hans Reitzels Forlag, København
- Chomsky**, N. (1965) Aspects of the Theory of Syntax. Boston, MIT Press.
- Labov**, William. (1972a). "The social stratification of (r) in New York City department stores." Sociolinguistics Patterns, 43-69.
- Labov**, William. (1972b). The study of language in its social context. In William Labov (ed.), Sociolinguistic Patterns, 183-259. Philadelphia, University of Pennsylvania Press
- Løgstrup** K.E.(1978): Skabelse og tilintetgørelse, Gyldendal
- Merleau-Ponty** M. (1999) Om sprogets fænomenologi - udvalgte tekster, Gyldendal.
- Sacks**, H. Schegloff, E. and Jefferson, G. (1974) 'A simplest systematics for the organisation of turn-taking in conversation'. Language 50, 1974, 696-735.
- Wittgenstein** (1958) Philosophical Investigations (PI). Transl. by G.E.M. Anscombe, 2nd. Edition, Oxford: Blackwell, 1958 [Danish translation: Filosofiske Undersøgelser. Oversat af Jes Adolphsen og Lennart Nørreklit (Forord af Peter Seeberg), 2. udgave. København: Munksgaard].